

A láthatók és a láthatatlanok.

Pál apostol azt mondja, hogy ne nézzünk a „látható“ dolgokra, mert azok mulandók; hanem nézzünk a láthatatlanokra, amelyek örökkévalók. II. Kor. 4 r. 18 v. Csodálatos figyelmeztetés ez. Hiszen szemeink éppen arra valók, hogy azokkal a látható dolgokat nézzük. Miképpen nézzük hát a láthatatlanokat? Hát nem sokkal biztosabb és tisztább az, amit szemeinkkel látunk, kezeinkkel foghatunk? Tamás is nem a saját szemeivel és kezeivel akart-e meggyőződni az igazságról s nem ilyen módon kívánta-e alátámasztani a feltámadásban való hitét? És nem erősebb alapokon nyugszik-e az a meggyőződés, amelynek szemmel látható és kézzel fogható bizonyítékai vannak? Így gondolkoznak azok, akik az anyagban látnak és keresnek mindent, s akik az anyag segítségével az élet minden titkát, a lélek minden rejtelmét megoldhatónak vélik.

Pedig nincsen igazuk. Már a nézés és látás is nagyon viszonylagos. A művész szeme sokkal többet s akárhányszor mást lát az egyes tárgyakban, mint a laikus szeme. A dolgok annyiféleképpen látszanak, ahány oldalról és amilyen távolságból nézzük azokat. Semmiben sem csalódunk annyiszor, mint a szemmértékben. Ez az oka, hogy nincsen bizalmunk benne. Ha valaminek a súlyát, távolságát pontosan meg akarjuk mérni, nem bizzuk pusztán kezünkre vagy szemünkre, hanem megfelelő mértéket használunk. Ezek a mértékek sokkal biztosabbak, mint a mi szemünk. Ezekre szoktuk építeni következtetéseinket a külső világban. A tudomány is ezek az eszközei.

Azonban vannak dolgok, amelyeket a legélesebb szem sem láthat s a legfinomabb mérték sem mérhet meg. Nem minden alap nélkül állítja egyes tudós, hogy legfinomabb műszereivel sem látja meg Istent a természetben s a lelket az emberben. Aki szemmel

vagy mérleggel keresi ezeket, az célhoz jutni soha sem fog. De egyben megfosztja magát attól az áldott gyönyörűségtől, hogy a világ és élet igazi mélységébe, valódi lényegébe valaha be tudjon hatolni. Már Pláton ezt az érzéki világot, a tünemények világának tartotta, melyről azt mondotta, hogy az az eszmék világának tökéletlen másolata, mert az anyag gyarlósága nem alkalmas arra, hogy az eszmék világát minden fogyatkozás nélkül visszatükrözze. Ferdén mutató tükörbe néz az, aki az anyagi világon keresztül akar bepillantást nyerni a dolgok lényegébe. A láthatók csak tünemények, melyek változnak és átalakulnak, de a külső folyamat alatt van az igazi lényeg, ami szemmel láthatatlan, ami nem változik. Diogenesről mondják, hogy fényes délben égő lámpással a kezében, kutatva és keresve járt Athénnek embersokaságtól hullámzó utcáin. Mikor azt kérdezték, mit keres? azt válaszolta: „embert keresek!” Bizonyára nem a testi embert kereste, mert ilyent ezerével találhatott volna lámpás nélkül is. De az ember lényegét alkotó lelket és szellemet lámpással sem találta meg. Ma már nem lámpással, hanem röntgennel vizsgálják az embert, amelynek sugarai áthatolnak a bőrön, az izmokon, sőt még a csontokon is. Megvilágítják az emberi szervezet minden kis részecskéjét. Nyomon kísérik a vérkeringés csodálatos utjait, az élet biológiai folyamatát, a különböző szervek munkáját. De a lelki élet titokzatos mélységébe ezek az átható röntgensugarak nem tudnak behatolni. Itt ma is olyan tájékozatlanul állunk, amint állott Diogenes egyszerű lámpásával.

De, ahol testi szemekkel és kézi műszerekkel semmit sem láthatunk, ott sok mindent felfedezhetünk lelki szemeinkkel. Mert van az embernek lelki szeme is. Igaz, hogy azt sokan kétségbe vonják. Kétségbe vonják azok, akik nem bírnak ezzel az isteni adománnyal, vagy szándékosan megfosztják magukat tőle. Amint vannak testi vakok, akik előtt ok nélkül beszélénk a csillagos ég fenségéről, hiába mutatnánk rá a virágokkal gazdagon földiszított rétet szépségére: ők szegények, nem látnak semmit ott, ahol az épszemű ember káprázatos szépségeket, a színek utánözhatatlan harmóniáját s az élet egyszerű panorámáját látja. Így azok, akiknek megvannak lelki látó szemeik, „látásokat” látnak. Látják a láthatatlanokat. Lelki szemeiknek sugarai áttörnek a dolgok külső burkolatán, az események és cselekedetek formáján, a történelem változó jelenségein. Nem csupán azt látják, amint egy folyó min-

den pillanatban változó hullámfodraival továbbad, hogy bemerüljön a végtelen Óceánba; hanem látják azt a hajtó erőt is, mely annak a folyónak évezredek óta lendületet ad, hogy a magasból a mélység felé irányítsa tehetetlen csöppjeit. Nem csupán azt látják, hogy minden sulyos tárgy a földre esik, hanem látják azt a láthatatlan vonzó erőt is, amely kiindulása és magyarázása ennek a látható természeti jelenségnek.

Sem az életnek, sem a természetnek igazi lényege nem az, ami szemeink előtt lejátszódik. Felületesen ismeri a tengert, aki csak a sima tükrét, vagy a vihartól felkorbácsolott haragos hullámain nézi; de lent a mélységben millió meg millió élő lénynek élet-halál küzdelmét nem látja. Nem ismeri a természetet az, aki csupán annak változó jelenségeit, a tavasz virágzását, a nyár érett kalászait, az ősz hervadását és a tél békés nyugalmát nézi, de nem látja a külső jelenségek mögött és alatt, azokat az isteni törvényeket, amelyek ezt a látható szép rendet megteremtik és fenntartják.

Ha az öntudatlan természetben is vannak ilyen mélységes titkok, láthatatlan erők, melyeket testi szemekkel nem láthatunk ugyan, de mégis léteznek, sőt ezek az igazán létező és örökkévaló tényezők a természet életének, mennyivel inkább vannak ilyenek az emberben és az általa alkotott társadalmi életben. Tegyük azért körutat ilyen irányban, s keressük a láthatók mögött, melyek mulandók, a láthatatlanokat, amelyek örökkévalók.

A természettudomány leírja az embernek eredetét, színét, fáját. Megállapítja testi alkatát, szervezetét, testének élettani működését, szívének, agyvelejének, veséjének és a többi szervének csodálatos működését, szóval megismeri ezen látható tényezők segítségével az emberben az állatot. De vajjon elmondhatja-e ez által, hogy ismeri az embert. Hogy ezen ismeret alapján megfejtetheti az ember egész életét? Megfejtetheti vágyait, reményeit, eszményeit, célkitűzéseit, harcait, szenvedéseit, hitét, vallását, szóval egész lelki világát? Aligha. Igenis, megismer egy állatot, amely él, harcol a létért, alkalmazkodik a környezetéhez, az élvezeteket keresi, önfenntartásáért küzd, stb. De hol van az Isten-keresés szent vágya, az igazságért való lelkesülés hevülete, a lemondás és önfeláldozás nagyszerű példái, az eszményi célok kitűzése, a bűnbánat és a büntudat fájdalma, a szeretet áldozatai, a hűség kitartása? Szóval, hol van az a gazdag lelki világ, amely az em-

berből árad s mely az embert testi igényei, haszna és gyönyöre ellenére is magasabb erkölcsi célok szolgálatába állítja?

Az erkölcsstan azt mondja, hogy az embert cselekedeteiből lehet megismerni. Nézd a látható cselekedeteket és azokból megismered az embert. Sőt még a Biblia is azt mondja, hogy mint a fát gyümölcsseiről, úgy az embert cselekedeteiről ismerhetjük meg. Azonban a cselekedetek nem mindig hű tükröi a léleknek. Akárhányszor van akaratumk a jóra, de nincsen erőnk annak végrehajtására. A lélek ereje megtörik a test gyarlóságain. Szép gondolataink, nagy terveink és magasba szárnyaló eszményeink hajótörést szenvednek a látható világ szirtjei között. Nem annak lát-szunk, amik vagyunk. Itt is csal a látszat. A szobor, a festmény, soha sem olyan, mint aminő a művész lelkében volt. Az eszmény elhomályosodik az anyag gyarlósága miatt.

De még inkább megcsalnak a tettetés és képmutatás üres cselekedetei. Azok a cselekedetek, amelyeket a nagy világ számára hajtunk végre. A természettudósok megállapították, hogy az állatok olyan szint öltenek magukra, amilyen a környezetüknek megfelel. Ezt nevezik alkalmazkodásnak. Ez az alkalmazkodás érvényesül az emberi cselekedetekben is, amikor nem a saját lelkünk szerint cselekszünk, hanem úgy, amint a környezet kívánja. Azt nézzük, hogy mit vár tőlünk a világ s ez a külső érdek irányítja cselekedeteinket. A látszat itt is csal, s ha csak azokat nézzük, amelyek láthatók, akkor ferde a látásunk. Azokat látjuk, amelyek mulandók, s amelyek aszerint változnak, mint ezt a környezet kívánja. Olyan az ember is, mint a nyáj, amely a szerint igazodik, mint a pásztor terelgeti. Így nőnek ki a tömegek közül a tekintélyek, akik kiválóbb egyéniségük bélyegét rányomják kortársaikra. Ha az ilyen nyájként vezetett emberek cselekedeteit vizsgáljuk, azokból nem őket, hanem inkább vezérüket ismerjük meg, aki fölényével a saját akarátát rájuk kényszeríti, s szuggesztív hatalma bűvkörébe vonja. Itt a látható cselekedetek nem a lélek tükröi. Azért nem ezekre kell néznünk, hanem a láthatatlan lélekre.

Ha az emberi különböző érdekek szerint szétágazó külső cselekedeteken fölül tudunk emelkedni, s az emberben a láthatatlan lelket nézzük, akkor egy egészen új világ kapui nyílnak meg lelki szemeink előtt. Ebben az új világban leomlanak azok a kicsinyes választó falak, amelyek ember és ember között állanak.

Elenyésznek azok a korlátok, amelyek faj, nemzet, felekezet és más világi érdek szerint elválasztják egymástól. Az egymás ellen harcoló és egymás megsemmisítésére törő csoportok helyett látunk egy közös lelki alappal bíró és közös célra törekvő emberiséget, amely észak fagyos világában és dél forró klímájában, Európa fényes kulturájában, mint Ázsia vagy Afrika vadonjaiban egyaránt keresi a maga boldogságát. Bármilyen nagy távolság választja el egymástól, bármilyen különböző utakon keresik boldogságukat, de a közös cél tudata egy egyetemes testvériségre egyesíti.

Az ember a beléje oltott természeti ösztön és Istentől rendelt hivatása szerint társadalmi életet él. A társadalmi életnek ezer meg ezer külső formája van. Alapja a család. A család titkos szentélye el van zárva a világ szemei elől, épen úgy, mint az emberi lélek. Erre is külső megnyilvánulásaiból szoktunk következtetést vonni. Látjuk egyfelől a művésziesen épített családi palotákat, melyek a földi gazdagságnak ragyogó tükrei. A fényes palotákból mosolygó arccal lépnek ki a vagyon és jóllét kiváltságosai, akikre irigykedve tekintenek fel a szükségben és nélkülözésben élő milliók. Hangos szószólói lesznek a társadalmi igazságtalanságnak, mely az anyagi javakat vakon osztogatja. A születési előjogok alapján egyeseket, minden érdem nélkül bőkezűen halmoz el, másokat meg, akik a munka és verejtékezés által rászolgáltak volna, kenyér nélkül hagy. Nincs igazság a földön. Hogy nézheti az igazságos Isten ezt a nagy igazságtalanságot? Ide jutunk, ha csak azokat nézzük, amelyek láthatók.

De a családi életnek más oldalait is láthatjuk. Látjuk azokat, a szegényes viskókat, azokat a nyomortanyákat, amelyeknek láttára elszorul a szív, mert azt tapasztaljuk, hogy itt az ember nem él emberhez méltó életet. A gazdag fölényesen elfordul vagy jobb esetben sajnálattal tekint a szegénység eme nyomorult viskóira és lakóira. Óriási választó falak emelkednek. Kezdődik egy áldatlan osztályharc, amely annál mélyebb szakadékot ás, mennél tovább tart. Vége soha sem lesz, ha csak azokat nézzük, amelyek testi szemekkel láthatók, mert amint a természetben két falevelet sem lehet találni, amelyek mindenben egyformák volnának, ugy a társadalmi életben sem fog soha a külső egyformaság megvalósulni. Jézus is azt mondotta, hogy szegények mindenkor lesznek ti közöttetek. Az ujabbi kommunizmus kísérletet tett, eme látható

külömbiségek megszüntetésére, de ha egy oldalon sikerül is a választó falakat ledönteni, más oldalon még hatalmasabb szakadékok nyílnak a családi otthonok között. Ki parancsolhatná meg, hogy a csillagok mind egyformán ragyogjanak, a réten egyszínű virágok nyíljanak, s a fák egyenlő magasságba nőjjenek? Külső dolgokban teljes egyenlőséget ok nélkül várunk és keresünk.

De kísértük meg lelki szemünkkel behatolni a családi élet szentélyébe. Mindenütt embereket találunk, ugyanazon érzelmekkel, vágyakkal, reményekkel, csalódásokkal, boldogsággal, keserűséggel. Azt fogjuk látni, hogy aki mosolygó arccal lépte át a küszöböt, arcáról még alig száradt fel a könny, amelyet óvatosan letörölt, mielőtt az utcára lépett volna. Hogy a fényesen kivilágított emeletes házakban sötét és törpe lelkek laknak. Hogy a bibor- és bársonyruha nyugtalan lelkiismeretet takar. Hogy a kívülről vidám és derüsnek látszó ház felett a gondok és aggodalmak felhői tornyosulnak. Viszont azt látjuk lelki szemünkkel, hogy a szegénység sem mindig olyan kétségbeejtő, amint kívülről látszik. Hogy a szegényes kunyhóban békés megelégedés honol. Hogy a rongyok alatt nemes szív dobog. Hogy a lenézett helyeken emelkedett lelkek laknak. Hogy a nyomor sötét tanyáit a hit és bizalom napja világosítja meg. Szóval azt látjuk, hogy a család igazi életét, jellemét, lelki világát nem a külsőségek határozzák meg, hanem azok a lelki tényezők, amelyeket testi szemünkkel nem láthatunk; de amelyek ott élnek, mint féltve őrzött titkok, az otthon szentélyében. Ilyen lelki szemekkel nézett Jézus is, amikor azt mondta: „a gazdag nehezen megyen be a mennyek országába“ s amikor a gazdagnak a pokolban, míg a szegény Lázárnak a mennyországban jelölte meg a helyét. Igen, mert a családoknak is éppen úgy megvan a maguk lelke, mint az embernek. Ez a lélek egyformán szeret és gyűlöl, egyformán örvend és sir, egyformán remél és csalódik, egyformán boldog és boldogtalan kunyhóban és palotában, mert emberi lélek, s az Isten lényének szikrája. Mennyire megváltoznék az itéletünk az egyes családokra nézve, ha nem a lakóházak külseje után, hanem a családok lelke alapján hoznók itéletünket!

A családokon épül fel a társadalom. A társadalom színtere a történelem. Még csak itt jelenik meg az ember igazi színészi mivoltában. Ne értsen félre senki. Jól tudom, hogy a történelemben vannak és voltak próféták, apostolok, mártírok, akik lelküket

vitték bele munkájukba és az ügybe, amelynek szolgálatában állottak. De éppen az a körülmény, hogy a próféták szava a pusztában hangzott el, hogy az apostolok vagy az üldözés keresztjét hordozták, vagy a börtönök kinjait élték át, a mártírok vérük hullásával pecsételték meg igazságukat: mutatja, hogy az emberek nem a láthatatlanokat, hanem a láthatókat nézték. Mert ha a történelemnek a felszínén evezünk, mit látunk? Látunk eseményeket, amelyek egymásnak is ellentmondanak. Látjuk a viharzó szenvedélyek és indulatok egymás elleni elszánt tusáját. Látunk véres háborukat, amelyekben az ember levetközve emberi mivoltát, vadállat módjára tör egymásra. Látunk egymással szemben álló pártokat és irányzatokat a politikában, a művészetekben és az irodalomban. Látunk egymás nyomában következő korokat, amelyek mindenike a megelőző letiprásával akar érvényesülni. Látunk lobo-gókat, amelyek alá ma a demokrácia nevében sorakoznak a miliók s holnap már a diktaturát tartják egyedül üdvözítőnek. Látunk dicséretreméltó hősi cselekedeteket és hitvány árulásokat; népek emelkedését és hanyatlását; a bűn győzelmét s az erény eltiprását; a képmutatás megtévesztéseit s a becsület kigunyolását. Mintha a történelem színpadán a vak véletlen intézné az eseményeket! Ezeket látjuk, ha csak a látható eseményeket nézzük.

De van a történelemnek egy mélyebb szemlélete is, amely nem elégszik meg a felszínen lejátszódó események vizsgálatával, hanem alászáll a mélybe s lelki szemeivel keresi az okoknak és okozatoknak láthatatlan kapcsolatait; nézi és látja azokat az erkölcsi és szellemi rugókat, amelyek az események mögött élnek és működnek. Eme mélybe tekintés által csodálatos világosság támad a történelemben. Ott, ahol eddig érthetetlen események összevisszaságát láttuk; ahol a véletlen által felszínre dobott jelenségeket gondoltunk: ott most a legszebb rendet s a legpontosabb törvényszerűséget tapasztaljuk. Mert látjuk azokat a láthatatlanul működő erkölcsi erőket, amelyekből, mint a fa gyökeréből, természetszerűleg nőnek ki a felszínen lejátszódó események, látjuk azt az isteni bölcsességet, amely mindent az élet örök törvényei szerint igazgat és azt a gondviselő kezét, amely a csapást is áldás forrásává, a leveretést is a fölemelkedés eszközévé teszi. Ha ezeket meg tudjuk látni, csak akkor ismerjük meg igazán a történelmet.

A történelem lelke szülte az egyházakat, mint a társadalom

legmagasabb formáit. Ha azokat a külső viaskodásokat nézzük, amelyekben a különböző egyházak a harag, bosszu és gyűlölet fegyvereit forgatják egymás ellen, ha azokra a mély szakadékokra nézünk, amelyek a különböző egyházak között tátonganak, s minden közeledést lehetetlenné tesznek: elszorul szivünk s az egyházakban nem látunk egyebet, mint egy újabb ütközőpontot, amely lehetetlenné teszi az embernek embertársaihoz való közeledését.

De, ha az egyházakat nem az egymásközi viszonyban, hanem önmagukban nézzük, akkor sem tudjuk igazi lényegükben felfogni testi szemekkel. Mert melyek is azok a külső formák, amelyekben az egyházak megnyilatkoznak? Ilyenek elsősorban a dogmák, hitvallások és szertartások. Sok kiváló elme gondolkozott és dolgozott azon, hogy egyházának hitét, vallását külső fogalmakban kifejezésre juttassa. Zsinatokon bölcs püspökök és egyházi atyák tündöttek azon, hogy a közhitet miképpen foglalják írásba. Tudósok éveken keresztül verejtékeztek amiatt, hogy rendszerekbe foglalják egyházuk hittanát. Hatalmas könyvtárak keletkeztek az egyházi és vallási kérdések tisztázása céljából. Heves vitatkozások zajlottak le azért, hogy az igazságot felszínre hozzák. És mégis, hogy állunk az így keletkezett fogalmakkal, dogmákkal és hitvallásokkal, ha azok betűjét nézzük? Azok legtöbbször nem egyebek, mint a múlt időknek visszajáró kísértetei, olyanok, mint az élő fának elszáradt ágai, vagy mint a mumiák, amelyeket a kegyelet őriz, mint a tisztas multnak emlékeit, de élet nincsen bennük. Ezen az uton be nem hatolhatunk egyik egyház lényegébe sem.

Ugyanilyen negatív eredményhez jutunk, ha az egyházi szertartásokon keresztül keressük az igazságot. A szertartásokhoz az egyházak hívei nagy gonddal és szeretettel gyűjtötték össze a múlt hagyományait, a tudás és a művészet kincseit, hogy a lelkekben áhitatot keltsenek s Istenhez emelkedni segítsék. Mégis nem ezek teszik a vallás lényegét. Olyanok, mint az ünnepi ruházat. Becsük nem önmagukban van. Bármilyen csillogók legyenek külsőleg, de lélek nélkül olyanok, mint a zengő érc és pengő cimbalom. Nem ezekben kell keresnünk az egyház igazi lelkét. Hit nélkül a legkáprázatosabb szertartások, dogmák sem alkothatnak egyházat; mert egyház csak ott van, ahol hit van, ami pedig testi szemekkel nem látható.

Mindenik keresztyén egyház a Bibliát tekinti alapjának és céljának. A Biblián épül fel s a Biblia igazságait kívánja meg-

valósítani. Így hát ugyebár a Bibliát kell látnunk, hogy általa behatoljunk az egyházak lelkébe? Igen ám, de a Bibliát is ok nélkül vizsgáljuk és tanulmányozzuk testi szemekkel. Mert így mit látunk benne? Látunk belűt, amelyről már Jézus azt mondta, hogy ő. Látunk egy sok ellentmondással teljes könyvet, amelynek sok helyen ellentmond a mai tudásunk, hitünk, izlésünk és erkölcsünk. Látunk benne történelmi emlékeket, túlhaladott legendákat, csudatételeket, amelyek ellen tiltakozik mai hitünk. Vajjon ez volna hát a könyvek könyve? S ilyen bizonytalan alapokon állnának a mi egyházaink s ilyen méltatlan célért folyna az a sok egyházi munka, amelyre időnk és erőnk legjavát szenteljük? De nem a betűk teszik a Biblia lényegét. Azok csak emberi eszközök, amelyek által a Biblia lelke kifejezésre jutott. Ha a betűkön keresztül a Biblia láthatatlan szellemét nem tudjuk meglátni és megfogni, akkor folyhat a nagy harc a szent könyv körül, de ahelyett, hogy közelednénk céljához, mind távolabb esünk tőle. De, ha igazi szellemét fel tudjuk fogni, akkor a hegycsúcsra érkeztünk, ahol a különböző oldalról feltörekvő emberek elől eltűntek a választó falak s kik addig olyan távol állottak egymástól, most testvéri kezét szoríthatnak.

Így jövünk rá arra a mély bölcsességre, amely Pál apostol szavaihan rejlik, amikor azt kívánja, hogy ne nézzük azokat, amelyek láthatók, hanem azokat, amelyek láthatatlanok. Az a meggyőződés, hogy ha az emberiség fel tudna emelkedni erre a magaslatra, sokkal szebb kilátások nyílnának meg előtte, s sokkal tisztább levegőhöz jutna, mint a mai életünk fojtó légköre, amely már fulladással fenyegeti a legnemesebben érző lelkeket.

Vári Albert.

Otto Rudolf.

1869—1937.

F. év március 10-én temették el a Lahn melletti Margburgban Ottó Rudolfot, a margburgi egyetem nagyhirű nyugalmazott tanárát, az utolsó négy évtized egyik legkiválóbb s egyéniségének vallásos mélységét tekintve talán páratlanul álló theológusát. Otto Rudolf vallásos zseni volt a szó légmélyebb és legeredetibb jelentésében. Tul a theologiai tudományon, a vallásos intuicio látnoki erejével nyult vissza a vallás ősforrásaihoz s ezekből merítette egyéniségének szuggesztív erőt sugárzó, a vallás minden megnyilvánulását kongeniálisan megértő és átérező sajátos varázst. Nem hiába állította volt Harnack őt, személyiségének nagy hatását figyelembe véve, Schleiermacher mellé.

Otto nem pusztán keresztény theológus volt, őt nem pusztán a kereszténység érdekelte, habár gondolkodásának középpontját ez alkotta. Meg akarta érteni, át akarta és át tudta érezni a vallás nagy miszteriumát mindott, ahol jellegzetes formában bukkan fel. A nagy lelkek elfogulatlanságával, az igazi keresztény ember tökéletes lelki szabadságával kutatta a vallás jelenségeit s ahol megtalálta, rávetette magát s kutatta ezt a mindennek felett álló, eléggé föl nem becsülhető alkotását az emberi szellemnek. Mi a vallás lényege, miben áll minden egyébtől megkülönböztető sajátos „suigeneris“ jellege? Erre a kérdésre felelt meg a keresztény, zsidó és hindu vallás mély tapasztalati megfigyelése után „A szentséges“-ről szóló művében (első kiadása 1917-ben, azóta 25 kiadást ért). A vallás egyetemes érvényű jellegzetes vonásainak ez a páratlan finomságu elemzése, ma már a művelt emberiség közkincsének mondható. Otto mély Istenhite, személyes tapasztalata, a vallás irodalmának és életének különböző területein végzett megfigyelései tették lehetővé ennek a maga nemében páratlan műnek a megírását.

Legutolsó s egyben a legérettebb műve az 1932-ben meg-